humanist

28-8
~~29-7~~
Tweewekelijkse uitgave van het
Humanistisch Verbond
1 mei 1973

(foto: „Polska")

„Om anderen de moed te geven verder te leven"

IN DE MARGE

5 mei dacht ik.
Al is het 28 jaar geleden, toch nog lang niet voorbij.

Op zoek naar een foto, dacht ik eerst aan die ontstellende reproduktie van een jochie van 10, 12 jaar die op het punt stond door Duitse soldaten aan een eind ketting te worden opgehangen. Ergens in een boerenschuur in Wit-Rusland. Zijn zus hing al. De blik waarmede dat kind zijn moordenaars aankeek. Over heldenmoed wordt niet meer gesproken.
Dat kind was een held.

Neen dacht ik, die foto maar niet. Te verschrikkelijk.

Daarom op de voorpagina de foto van een kind leunend tegen de reeds vervallende afrastering van het konsentratiekamp Oswècim.

Het schijnt aandachtig te luisteren naar de lofrede op Maksymilian Kolbe. Hij ging vrijwillig de dood in.
„Om anderen de moed te geven verder te leven."

Zo antwoordde hij de stomverbaasde SS-Lagerführer Fritzsch op zijn vraag naar het waarom.

Die betonnen paal doet me denken aan de galg. Het symbool van de demonische „bekroning" van zes en twintig eeuwen Europese beschaving, in het hart van Europa.
Dat kind kijkt met reserve.
Terecht.

In het gezicht van wat daar gebeurd is, is bijna ieder woord te veel.
„Zonder de herinnering aan het verleden, kunnen wij geen toekomst bouwen", stond er bij de foto aangetekend.

Dat is de opgave van degenen die toen in leven bleven. Ook ná 28 jaar.

En in het nieuwe geheel van normatieve waarden dat wij Humanisten een tot op de fundamenten ingestort Europa moeten geven — wil het niet ten onder gaan — zullen het lijden en de offers van toen hun plaats moeten hebben.

Fiege

Hoofdbestuur

Ditmaal weer een klein verslag. De reden is dat op de vergadering van 6 april veel zaken slechts in een meer technische zin aan de orde kwamen. De algemeen sekretaris heeft het jaarverslag ingediend en de penningmeester het financieel verslag. Beide zijn uiteindelijk voor het Kongres bestemd waar ze meer inhoudelijk ter sprake kunnen komen. Nu ging het vooral om de juistheid en soms ook om de formulering van het een en ander.

Wat bij zulke verslagen opvalt is: wat kan er toch veel gebeuren in twee jaar. Ditmaal hebben we conflicten gehad, deels met mensen die niet meer in de gezichtskring zijn. Voorts: wat is het financieel allemaal moeilijk geworden. Wat staat alles hierdoor op lage pitjes!

Ook het Humanistisch Perspectief (eerder Manifest genoemd), dat als nadere uitwerking wordt bijgeleverd bij de beginselverklaring, is in eindversie gepasseerd. Voorts werden de preadviezen op allerlei amendementen op de beginselverklaring nog bekeken en akkoord bevonden. En hiermee was, op 6 april, wel zo ongeveer alles gedaan wat een kongres vergt: de beschrijvingsbrief kan de deur uit. Het is een stuk van 200 bladzijden, waaronder nogal wat tabellen. Nu was het meeste tevoren al goeddeels klaargemaakt, maar in de week dat zoiets de deur uit moet, staat er natuurlijk hoge druk op alle betrokkenen. Dit was van 9 tot 13 april het geval. Maar alles is gelukt, zodat de „brief" op tijd door de besturen ontvangen zal worden. Dank aan allen op het Centraal Bureau!

HB

Er werden ook een benoeming en een voordracht voor een benoeming goedgekeurd. Dit was bij de geestelijke verzorging in de strijdkrachten. Hierbij kwam de procedure ter sprake, die herzien moet worden.

De berichten uit het Contactorgaan van Levensovertuigingen zijn niet zo gunstig. Dit orgaan werd enige jaren geleden opgericht door de R.K. Kerk en het Humanistisch Verbond, en zou dienen voor kontakt en overleg. Meer kerkgenootschappen traden daarna toe, maar niet de Nederlandse Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken. De sfeer in het kontaktorgaan is uitstekend, maar hoe moet het verder? De kerken hebben ook hun Raad van Kerken met een groot bureau.

Het kontaktorgaan heeft moeite zijn sekretariaat onder te brengen. In de loop van zijn bestaan is het kontaktorgaan wel tot enkele duidelijke standpuntsbepalingen gekomen. De vraag is dus: hoe kan dit worden voortgezet?

Driebergen, 15 april 1973

AKTIE EN DOORDENKING

Er heerst in de humanistische beweging grote onzekerheid over de aard van het humanistische optreden. Aan de ene kant klinkt de roep om aktie, aan de andere een (hernieuwde) oproep tot bezinning. Dikwijls lijkt het of deze twee stromingen onverzoenlijk tegenover elkaar staan. En dat is soms ook zo. Vele humanisten menen dat in deze tijd van onvoorziene konkrete dreigingen alleen direkte aktie nuttig is. Zij hebben een afkeer van humanistisch „theoretiseren", dat zij als luxe beschouwen. Zij lijken daarin als twee druppels water op progressieve christenen, die uit het bankroet van een traditioneel geloof, ook alleen de sociale aktie hebben overgehouden. Andere humanisten leggen het accent juist op principiële bezinning: rekenschap in denken en doen, verdieping van opvattingen omtrent mens en wereld, eerbiediging van ieders overtuiging en redelijk overleg. De aktivisten denken aan een brede volksbeweging; de beschouwelijken veelal aan een kleine élite.

Het is de vraag of er wel zo'n volstrekte tegenstelling bestaat tussen humanistisch denken en doen. Vruchtbaar denken inspireert tot daden, vruchtbaar doen veronderstelt gedachten. Bovendien, als men humanistische doordenking niet nodig heeft voor maatschappelijke aktie, dan is het niet duidelijk waarom er een humanistische beweging zou moeten zijn. Dan moet men de konsekwenties trekken en de humanistische organisaties likwideren. Als het Humanistisch Verbond bijvoorbeeld niets anders zou willen zijn dan aktiegroep of een ondersteunende organisatie voor aktiegroepen, zou het zich schuldig maken aan sektarisme. Men kan niet inzien dat daarvoor een humanistische organisatie nodig is. Zo'n organisatie zou niet alleen overbodig zijn, maar bovendien ondoeltreffend. Want de speciale aktiegroepen zijn voor de taak die zij zich gesteld hebben, veel beter berekend dan een organisatie als het Humanistisch Verbond.

Enkeling en struktuur

Een humanistische organisatie kan een middel zijn om meer duurzame inhoud te geven aan aktiviteiten en samenhang te brengen in diverse akties. Daartoe kan een beroep gedaan worden op de onderlinge verstandhouding en de regelmatige samenwerking die in een vast verband kunnen voorkomen. Maar dat vaste verband vergt dan ook een zekere overeenkomstigheid van opvattingen. Daarover zal men wel moeten nadenken, ook al vinden sommigen dat spijtig. Aktiegroepen vervullen een deeltaak en vallen na enige tijd licht uiteen. Natuurlijk houdt ook een humanistische organisatie zich bezig met deeltaken, maar hun verband bestaat daarin dat ze alle gericht zijn op de bewustwording van de betekenis van het mens-zijn in de maatschappij. Dit plaatst de enkeling en de samenleving in een humanistisch kader en humanisten kunnen daardoor iets eigens bijdragen aan de ontplooiing van beide. Zo vormt een humanistische visie het motief en de maatstaf voor de bemoeienis van humanisten met enkelingen, groepen en partijen.

Men kan de problemen van het tegenwoordige tijdsgewricht van verschillende kanten benaderen. Voor een humanistische gedachtenvorming ligt het toch voor de hand uit te gaan van de mens. Die is in de radikaal veranderende samenleving veelal in een soort innerlijke krisis geraakt. Traditionele gedragspatronen passen niet meer op de situatie; alles schijnt mogelijk en alles schijnt ook gevaren in te houden. Het gehele mensdom wordt met ondergang bedreigd. Houvast heeft vrijwel niemand. Velen zijn in een innerlijke chaos geraakt. Wie ben ik, wat moet ik doen? De mens verwerft zijn identiteit in samenhang met de maatschappij waarin hij leeft. In sommige perioden, zoals de huidige, is het moeilijk daaraan een richting voor het eigen bestaan te ontlenen. Er treedt dan licht vervreemding op: van de samenleving, van de anderen, van het eigen ik. Deze vervreemding van de mens van zichzelf resulteert in een zwak zelfgevoel. En dit verzwakte zelfbewustzijn werkt door in de geestelijke en psychische gezondheid van de mens.

De krisis van de eigen identiteit leidt tot terugkeer naar kinderlijke gedragspatronen als almachtsfantasieën. Men acht zich in staat de tijd te doen stilstaan of de wereld op slag te veranderen. Anti-autoritaire houdingen ontpoppen zich dan gemakkelijk zelf als autoritair. Omgekeerd kan bij de autoritaire mens het gebrek aan zelfbewustzijn licht leiden tot verguizing van alles wat nieuw is, ofwel tot een blinde verheerlijking van de jeugd. Maar op grond van een besef omtrent de zin van het eigen bestaan, kan de traditionalist een waardevolle tegenspeler zijn van de vernieuwer en kan de vernieuwer vruchtbaar inwerken op de traditie. Het is daarom de taak van humanisten in alle aktiviteiten het bewustzijn van identiteit te bevorderen.

Daartoe is ook de verandering van vervreemdende strukturen nodig. Maar vervreemdende strukturen kunnen alleen door zelfbewuste mensen doeltreffend veranderd worden en zelfbewustzijn hangt af van het besef van de betekenis en de samenhang van iemands beslissingen. Door die samenhang van betekenissen ontstaat juist het bewustzijn van identiteit in voortdurende verandering. De bevordering van dit proces is geen luxe, maar noodzakelijke voorwaarde voor struktuurverandering èn geestelijke gezondheid. Het vereist evenzeer bezinning als aktie. Beide zijn gericht op geestelijke rijpheid en maatschappelijke vernieuwing. Humanistische ideeën en hun formuleringen hebben daarbij een eigen funktie. Het zijn geen vaandels om anderen mee op het hoofd te slaan, maar signalen voor een gezamenlijk doordenken en handelen. Zij vinden hun uitdrukking, samenhang en inhoud in een humanistisch mens- en wereldbeeld, dat hun overtuigingskracht vergroot en hun uitwerking versterkt.

Ere-voorzitter Prof. Dr. J. P. van Praag

Taak voor humanisten

Dit kan tot uitdrukking worden gebracht op bijeenkomsten voor bezinning, diskussie en gesprek, in geschriften en op konferenties, bij radio en televisie, humanistische vorming en begeleiding. Maar het wordt pas effektief als het aansluit op de situatie, waarin mensen verkeren. Dat is soms een akuut persoonlijk probleem en soms een ervaring van frustratie door maatschappelijke misstanden; vaak beide tegelijk. Het gaat er in alle gevallen niet om humanistische ideeën te spuien, maar om er mee te werken. Dat vergt ook participatie, deelneming in de situatie van de ander. Men kan hem niet van buiten af benaderen en zal solidair met hem moeten zijn in zijn positie en in zijn aktie. Men kan hem echter niet doeltreffend bijstaan als men zich geheel met hem identificeert.

De humanist als veldwerker zal luisteren en solidair zijn, maar ook zijn eigen maatstaven hanteren. Aan de andere kant zal hij zijn mening niet opdringen,

vervolg op pag. 8

in dit nummer:

In de marge
pagina 2
Hoofdbestuur
pagina 2
Aktie en doordenking
pagina 3
P. A. Pols
pagina 4
Het kongres 1973
pagina 5
Humanistisch perspektief
pagina 8
Europees natalisme
pagina 9
Ingezonden brieven
pagina 10
Adressen hulpverlening
pagina 11

Pieter A. Pols

Vorig jaar openbaarde zich onverwacht de ziekte waaraan hij 7 april jl. is overleden. Een zware operatie bracht aanvankelijk hoopvolle verbetering. In de laatste maanden ging hij lichamelijk op verontrustende wijze achteruit. Kort voor zijn dood was komen vast te staan dat hij ongeneeslijk ziek was.

Ook tijdens zijn ziekte bleef Piet Pols zoveel mogelijk bij zijn werk en zijn medewerkers betrokken. Zijn lichaam mocht het al opgeven, geestelijk bleef hij heel lang overeind en wilde hij mee blijven doen, wat het ook kostte. Hoe speet het hem, dat hij de jaarlijkse studiedagen van zijn raadslieden in januari jl. niet kon meemaken. Maar zijn ziek-zijn heeft hem er niet van kunnen weerhouden de nabespreking daarvan medio februari bij te wonen. Onvoorstelbaar en schokkend was toen het kontrast tussen het sterk verzwakte lichaam en de nog scherp werkende geest.

Het werk was voor Pols een levensvervulling. Van meet af aan heeft hij zijn kracht ontplooid in het werken aan en met mensen. Diep was hij overtuigd van de waarde van het menszijn. Zijn werk sproot voort uit het besef, dat de mens zich niet als een speelbal aan de krachten die op hem inwerken heeft uit te leveren, al dacht hij allerminst lichtvaardig over de sterkte van die krachten, uiterlijke zowel als innerlijke.

Hij was doordrongen van de grote betekenis van medemenselijkheid als krachtbron voor groei en herstel van persoonlijk leven.

Vooral aan dàt fundamentele aspekt heeft hij zijn krachten gewijd, intensief en nauwgezet.

In hoge mate had Pols het vermogen ontwikkeld in die zin met-de-ander-te-zijn. Daarbij was er geen scheiding tussen leven en werken voor hem, het was geen techniek. Zo was hij gewòrden, omdat hij zo wilde zijn. Het ging om zingeving aan het leven mèt de ander.

In deze gerichtheid school bij Pols een waardevol aspekt van zijn leiderschap. Hij was een pedagoog, geen chef.

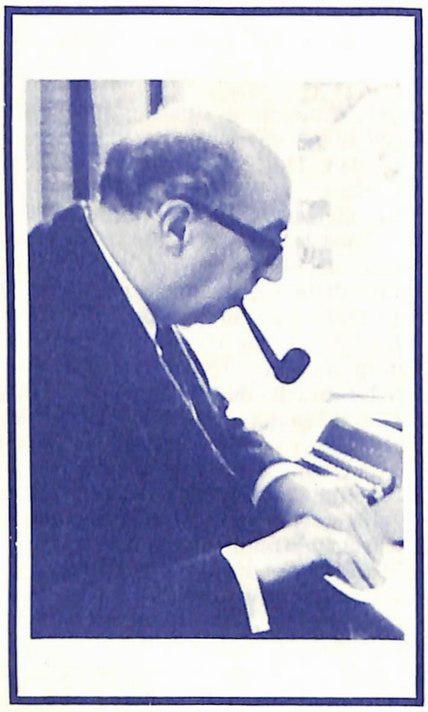

Vanzelfsprekend was de eigen verantwoordelijkheid van zijn medewerkers. Maar hij liet hen niet in de steek. Kritiek en bemoediging gingen bij hem samen. Hij prikkelde tot zelfonderzoek waar rust op eigen grenzen door roestvorming werd bedreigd. Hoog waren zijn eisen, begrijpend stond hij tegenover wat al wel en nog niet kon worden opgebracht. Hij was een primus inter pares.

Geestelijk was hij inspirerend, vooral ook door zijn neiging steeds opnieuw gezichtspunten te overwegen. Hij had daarbij grote behoefte aan gesprek. Voortdurend was hij bereid en in staat tot zelfherziening. Met betrekking tot de bezinning op vormen en inhouden van het werk vertoonde zijn denken een voortgaande ontwikkeling en verfijning. Deze solide openheid van zijn geest maakte hem tot een boeiend en waardevol gesprekspartner. Ook hierin bleek het karakter van zijn verbondenheid met de ander. Het ging hem om gemeenschappelijk houdbare waarheid en waarde, nimmer om louter overdracht van eigen visie, laat staan geldingsdrang en machtsdrift.

Het typeerde hem, dat hij nooit greep naar macht van formele aard, maar het altijd zocht in de kracht van argumenten. Zó ging hij niet uit de weg en was hij in zo menig verband en juist ook binnen de wereld van justitie een geducht tegenstander, speciaal waar het ging om de mens in het systeem. Deze radikaliteit van Pols werkte als een zuurdesem, niet als een bijl. Men kon van hem verliezen door samen te winnen.

Zo is het hem gelukt, in taaie volharding, de humanistische geestelijke verzorging uit het justitiële slop van terughoudendheid, wantrouwen, onbegrip en diskriminatie te halen.

Daardoor heeft hij binnen deze wereld gezag ontwikkeld en stelde men prijs op zijn kritiek en inzichten, in het belang van de omvorming van het strafstelsel, in het licht van de waarde van de gedetineerde als mens.

Sedert enige jaren had hij aan de wand achter zijn bureau een spreuk (van Shaw) geprikt. Deze luidt: You see things as they are, and you ask: „Why?" But I dream things that never were and I ask: „Why not?".

Het zal zonder hem verder moeten.

Carel Uitenbogaard

Wij mensen moeten elkaar gemeenschap geven, omdat die niet zonder meer gegeven is. Menselijke eigenschap is in de natuur en in de kosmos iets nieuws, dat wij zelf tot stand moeten brengen. Dit houdt tegelijk in dat wij elkaar dit kostbare geschenk ook kunnen onthouden, iets dat heel veel voorkomt. Het geven van gemeenschap aan de ander brengen wij tot stand, als wij elkaar in onze eigenheid aksepteren. Ieder mens heeft de drang dat eigene te ontwikkelen; dan komt hij een ander tegen, die er nu eens niet op uit is allerlei van hem te eisen. Deze ander zegt NIET: „Je moet niet zo egoïstisch zijn, je moet je niet zo met jezelf bezighouden, je moet eens een beetje meer meedoen, wees gezellig, of wees hartelijk", of een van die eisen die mensen elkaar stellen. NEEN, deze mens zegt: „Zoals jij daar bent in jouw eigenheid, zo aksepteer ik je, zo wil ik je juist graag, spreek maar van binnenuit, vanuit je eigen wereld, vertolk je zoals je bent, zo wil ik juist graag kennis met je maken.

Dr. G. J. Schuurman
(in „De medemens en wij")

---

het mongooltje
stapt achter
haar vader en moeder

op de wenkbrauwen
het flapje van haar regenhoed

achter de dikke brilleglazen
drijven de pupillen
als druppels in een waterplas

voor het oversteken
legt ze haar handje
in de elleboog van haar moeder
die zonder omzien doorpraat met
haar vader

Max Croiset

HET KONGRES 1973

De voorbereidingen van het 20e kongres van het Humanistisch Verbond, zijn nu grotendeels voltooid.

Hoogtepunten

Door welke hoogtepunten het kongres te Arnhem zal worden gekenmerkt, is vooraf natuurlijk moeilijk te zeggen. Het ziet er echter naar uit dat „topics" van het kongres zullen zijn:

Zaterdag:

Openingsrede mr. M. G. Rood
Het kongres wordt op 12 mei om 10.15 uur geopend met een rede van de verbondsvoorzitter.

Beginselverklaring en Maatschappelijke Doeleinden
's Middags wordt de nieuwe Beginselverklaring en het konsept „Humanistisch Perspektief" behandeld.

Zondag:

Uitreiking „dr. J. P. van Praag-prijs"
Om circa 12.30 uur wordt aan dr. A. L. Constandse deze prijs uitgereikt.

Rede dr. S. L. Mansholt, kandidaat-hoofdbestuurslid
Dr. Mansholt spreekt vervolgens in het kader van het ekologie-vraagstuk over „Beperking ekonomische groei en voorwaarden tot behoud van toekomstige levenskansen".

Belangstellenden zijn welkom

Zoals wij reeds in een vorig nummer vermeldden zijn belangstellenden voor het kongres van harte welkom. Daarom herhalen wij nog eens:

Belangstellenden — niet-afgevaardigden — kunnen het kongres in Arnhem bijwonen, mits zij zich hiertoe tot uiterlijk 6 mei a.s. schriftelijk opgeven bij het Centraal Bureau te Utrecht. Zij ontvangen dan een toegangskaart plus een beperkte kongresmap. De kosten bedragen *f* 5,— per dag voor het gebruik van konsumpties. Tevens kan een lunchpakket à *f* 5,— worden verstrekt, echter alleen indien dit bij de schriftelijke opgave is besteld.

Samenvatting van het tweejaarlijks verslag van de algemeen sekretaris

Wie alvorens kennis te nemen van het verslag over de periode 1970-1972 nog eens de beide vorige kongresverslagen inziet, valt duidelijk een lijn daarin op. Het verslag 1966-1968 gaf een breed opgezette momentopname van het kulturele klimaat in ons land.

Het noemde de meest in het oog springende positieve veranderingen in het mensbeeld, stipte ook de negatieve tendensen aan en presenteerde het Verbond als een dienstverlenende organisatie aan de in de snelle veranderingen de weg kwijtrakende mens. Het Verbond was nog een oase van rust in die konseptie.

Het verslag 1968-1970 signaleert de veranderingen in het kulturele klimaat sedertdien, gaat wat konkreter in op de opkomende konstetatie-beweging doch is ook nog geschreven vanuit een optiek, waarin het Verbond zelf door die beweging niet is aangeraakt.

Dit verslag zou tekort schieten wanneer het geen aandacht zou geven aan de mate waarin het Verbond zelf in de achter ons liggende periode door de snelle wijzigingen in het sociaal-kulturele leven in ons land is beroerd.

In de eerste plaats de kwestie van de

maatschappelijke aktiviteiten en het Verbond. Het was één van de doelen van het zogenaamde „landelijk aanbod", uitgewerkt in de loop van 1971 om het Verbond potentieel in te zetten voor lokale maatschappelijke akties. Eén van de belangrijkste facetten in de samenleving als totaliteit is de behoefte van groepen mensen om zich uit te spreken over maatschappelijke aangelegenheden als gezags- en bezitsstrukturen in die samenleving. En het gaat daarbij niet alleen om de wil zich uit te spreken. Evenzeer is de oprechte wil aan de orde te streven naar een andere samenleving, minder of niet gericht op prestatie, bezit of status.

Nu de welvaart een niveau heeft bereikt waarop de eerste bestaansbehoeften geen probleem meer vormen, ontstaat steeds sterker een gevoel dat door de strukturen der maatschappij de fundamentele ongelijkheid van mensen bestendigd dreigt te worden.

Het Verbond heeft zich met de vraag naar het „stelling nemen" met alle konsekwenties daarvan al in 1970 in de tot nog toe breedstopgezette meningsvorming (de regionale diskussiedagen) uitgesproken. De niet mis te verstane konklusies die het hoofdbestuur uit de meningsvorming trok, behelsden dat het niet alleen voor humanisten persoonlijk (en dan ieder eventueel binnen zijn eigen politieke partij) ging om stelling te nemen in dergelijke maatschappelijke zaken, doch ook voor het Verbond als beweging. Sommigen ging dat te ver.

Anderen ging het niet ver genoeg.

Humanisten kenmerken zich onder meer door redelijkheid, door kunnen luisteren naar de argumenten van de ander, door afwegen en toetsen. Door die eigenschappen zullen humanisten mogelijk vaak geen uiterste standpunten omhelzen, doch schipperen gelijk Menno ter Braak aan het einde van de 30-ger jaren voorzag dat een nieuwe elite zou doen.

Schipperen betekent geenszins dat men geen beleid voert en maar wat aanrommelt. Het betekent integendeel dat men als schipper zijn koers uitzet die doorgaans tussen de rotsen door moet gaan en niet recht erop af. In de hier aangeroerde kwestie heeft het hoofdbestuur geschipperd en is het van plan te schipperen, in de zin als hiervoor bedoeld.

Het staat achter de konklusies, getrokken uit de regionale diskussies. Het is niet bevreesd in maatschappelijke en dus politieke zaken standpunten te bepalen of aktie te nemen. Het meent dat geen maatschappelijke aktiviteiten mogelijk zijn zonder aan „politiek te doen". Een wezenlijke taak voor een humanistische organisatie is naar zijn mening het politieke klimaat te beïnvloeden in de *richting* die humanisten voorstaan. En in die richting zal op een niet dogmatische verdraagzame *manier* moeten worden gegaan.

Dr. S. L. Mansholt

Dat betekent echter niet dat het Verbond partijpolitiek zou dienen te bedrijven; daartoe bestaan politieke partijen en het Verbond behoort daartoe niet. Het betekent ook niet dat het Verbond zich alleen moet gaan wijden aan polarisatie rond maatschappijstrukturen nu het daarmee tot een zich zelf steeds verder uitpolariserend klein groepje wordt dat uiteindelijk zou doen wat een politieke partij met dat doel zou doen zonder aan onze beginselen toetsend tot oordeelsvorming te komen. En tenslotte betekent het niet dat de andere Verbondstaken mogen worden verwaarloosd.

Hoofdbestuur

Het hoofdbestuur vergaderde gewoonlijk tweemaal per maand. De vergaderingen worden steeds bijgewoond door de direkteur en de organisatiesekretaris, bovendien zijn de vergaderingen toegankelijk voor een delegatie van de staffunktionarissen en bestuursleden van afdelingen en gewesten. Van deze toegankelijkheid werd op een bescheiden wijze gebruik gemaakt.

De verbondsraad

Deze raad kwam in de jaren 1971 en 1972 vijf maal bijeen om te spreken over de grote lijnen van de aktiviteiten van het HV. Daarmee namen de leden van de raad plus een flink aantal belangstellenden deel aan diepgaande en soms heftige diskussies over de problemen, waarvoor het hoofdbestuur en het verbond werden gesteld.

Buitengewoon kongres

De meningsverschillen over het beleid, dat er zou moeten worden gevoerd, liepen eind 1971 zó hoog op, dat een uitspraak nodig was van een buitengewoon kongres, dat dan ook eind februari 1972 werd gehouden in Utrecht. Dit kongres sprak uit, dat er in de aktiviteiten van het HV plaats is voor zowel bezinning, als individuele hulpverlening en maatschappelijke werkzaamheid. Bovendien stelde het kongres een aantal spelregels vast voor het verkeer tussen het hoofdbestuur en de funktionarissen.

Publieke verklaringen

Het hoofdbestuur gaf in de afgelopen twee jaren publieke verklaringen uit over de volkstelling 1971, over de voorgenomen vrijlating van de drie oorlogsmisdadigers te Breda, over abortus provokatus en over de terreurmoorden op de Olympische spelen. De teksten van deze verklaringen werden steeds in Humanist gepubliceerd. Bovendien gaf het hoofdbestuur door middel van adhesiebetuigingen en brieven zijn mening te kennen over verschillende andere kwesties, die de gemoederen diep raakten, zoals o.a. Bangla Desh, de woningbouw, Ralph Waver en Vietnam. Bovendien werd in onze radiouitzendingen herhaaldelijk een humanistisch kommentaar gegeven op aktuele gebeurtenissen.

Kontakten met de overheid

In de verslagperiode hebben een aantal besprekingen met overheidsinstanties plaats gevonden, vooral gericht op het verkrijgen van subsidies voor die werkzaamheden van het Verbond, die op een algemene dienstverlening aan het publiek zijn gericht. De resultaten van deze besprekingen waren tot dusver teleurstellend.

Radio en televisie

Onze pogingen om meer zendtijd te verkrijgen hebben tot dusver geen resultaat gehad, waardoor er sprake blijft van een diskriminatie van de mogelijkheden om het humanistisch geluid door de omroep te laten horen t.o.v. de mogelijkheden, die de kerken hebben. Wij bleven dus beschikken over een kwartier radio-

zendtijd per week en 195 minuten televisie per jaar. Het karakter van onze radio-uitzendingen werd meer gericht op het leveren van kommentaar op aktuele gebeurtenissen en problemen. Met de beschikbare televisiezendtijd hebben we getracht een optimaal effekt te bereiken door in 1972 tweemaal per maand op zondagavond een uitzending van tien minuten te verzorgen. De teksten van onze uitzendingen werden steeds gepubliceerd in Het Woord van de Week.

Personeel

Het totale aantal personeelsleden in dienst van het Verbond moest in de verslagperiode op grond van het gebrek aan financiële middelen met dertien worden verminderd tot een aantal van vijfentwintig in dember 1972. Verschillende werkzaamheden moesten daardoor worden gestaakt.

Afdelingen en leden

Het aantal afdelingen van het Verbond bedroeg eind 1972: 68. In de laatste twee jaar moesten de afdelingen Castricum, Nieuwe Niedorp, Schiedam en Veendam-Wildervank worden opgeheven. In februari 1971 werd de afdeling Hoogeveen opgericht.

Om een inzicht te verkrijgen in de gang van zaken in de afdelingen moet een onderscheid gemaakt worden tussen grote, middelgrote en kleine afdelingen. In de groep grote afdelingen kampt een aantal met een gebrek aan medewerkers en werksters, waardoor het werk van het HV in die steden onvoldoende tot ontplooiing kan worden gebracht. De middelgrote afdelingen funktioneren in het algemeen bevredigend, in de groep kleintjes met minder dan honderd leden zitten nogal wat zorgenkindertjes.

Het stimuleren van het werk in de afdelingen vanuit „Utrecht" heeft in 1971 ernstig gestagneerd omdat de centrale mankracht in beslag werd genomen door een plan tot het uitwerken van een sterk vernieuwde aanpak van het werk van het Verbond. Dat plan leverde geen resultaten op maar wel een konflikt, dat het gehele verbond deed schudden en dat leidde tot het reeds genoemde buitengewoon kongres in februari 1972. In vervolg op het beleid, dat door dat kongres werd bepaald, kon in het najaar 1972 een ledenwerfaktie worden gevoerd, waarop 1250 nieuwe leden zich lieten inschrijven! Het aantal leden bedroeg in januari 1971: 14957, in januari 1972: 14629 en eind 1972: 15266.

De werkstichtingen

In de vorige verslagperiode zijn een aantal werkstichtingen opgericht, die ten doel hadden bepaalde deeltaken van het Verbond tot uitvoering te brengen onder leiding van speciaal voor die taak samengestelde besturen. De gedachte hier achter was, dat op deze wijze een aantal belangrijke taken meer bestuursaandacht en werkkracht zouden kunnen krijgen, dan wanneer alles onder leiding van het hoofdbestuur moest blijven gebeuren. In de loop der jaren bleek deze konstruktie echter ook een aantal nadelen met zich te brengen: er ontstond een ingewikkelde en ondoorzichtig geheel en koördinatie van de verschillende werkzaamheden bleek vrijwel onuitvoerbaar.

Daarnaast moet worden opgemerkt, dat de ontplooiing van de werkstichtingen ernstig werd gehinderd door geldgebrek. Zo moesten in 1972 de Stichting Humanistische Pers en het Humanistisch Centrum voor Vredesvraagstukken worden opgeheven. De overige stichtingen krijgen afzonderlijke aandacht.

Stichting Socrates

Deze stichting, die ten doel heeft het bevorderen van wetenschap en kultuur, in het bijzonder met betrekking tot de humanistische levens- en wereldbeschouwing, heeft in de verslagperiode minder aktiviteiten kunnen ontplooien dan in vorige perioden. Er zijn geen konferenties gehouden en geen publikaties verschenen. Naast de bestaande leerstoelen aan universiteiten: Delft (prof. dr. W. van Dooren) en Leiden (prof. dr. J. P. van Praag) kwam nu ook een leerstoel tot stand aan de universiteit van Utrecht in de sociologie van de niet-godsdienstige levensbeschouwingen (lektor dr. A. J. Wichers). Het tijdschrift Rekenschap bleef regelmatig verschijnen, de redaktie richtte het beleid meer op aktuele beschouwingen op wetenschappelijk niveau.

Centrum voor humanistische vorming

Dit centrum behartigt twee taken: het humanistisch vormingsonderwijs op de scholen en vormingswerk met volwassenen. Het tot ontwikkeling brengen van het humanistisch vormingsonderwijs ondervond een terugslag toen de funktionaris voor deze taak, J. Koops, begin 1971 de dienst van het verbond verliet en niet kon worden vervangen. Een half jaar later nam een landelijke werkgroep de draad weer op, die dit werk weer goed op gang wist te brengen.

De funktionaris voor het vormingswerk met volwassenen, S. H. Radius, werkte aan een programma met een duidelijk maatschappijkritisch karakter onder het etiket Hash, Humanistisch aktiecentrum Holland), maar hiervoor bestond geen blijvende belangstelling. Tevens was hij behulpzaam bij het ontwerpen van een aantal vormingsaktiviteiten vanuit de eigen huizen van het HV in Rotterdam en Den Haag. Daarnaast bracht Albert Nieuwland een programma van relationeel vormingswerk tot ontwikkeling.

De humanistische stichting voor de geestelijke volksgezondheid

Deze stichting besteedde veel aandacht aan een aantal aktuele problemen binnen zijn werkgebied, t.w. de drugproblematiek, het voorontwerp van wet gezondheidsvoorzieningen, het vraagstuk van de abortus, de zedelijkheidswetgeving, homofilie en het werk van de stichting HOZ (preventie en hulpverlening met betrekking tot ongewenste zwangerschap).

De werkzaamheden van onze grootste diensten voor geestelijke verzorging, bij de inrichtingen van justitie en in het leger ieder met vijftien fulltime raadslieden, werden op de gebruikelijke wijze voortgezet, waarbij de dienst geestelijke verzorging in het leger verschillende malen van zich deed spreken door zich te mengen in de diskussie over problemen van menselijke verhoudingen in het leger. De geestelijke verzorging in de industrie bleef beperkt tot één beroepskracht bij Hoogovens. Een stabiele financiering van dit werk blijft uiterst moeilijk. In de ziekenhuissektor kon in het ziekenhuis te IJmuiden een eerste fulltime geestelijk raadsman worden aangesteld. De centrale raadsman voor dit werk, C. H. Schonk, moest om gezondheidsredenen zijn werk in de loop van 1972 neerleggen en helaas ontbraken ook hier de financiën om hem te vervangen. Tóch ziet het er naar uit dat in de komende jaren nog enige geestelijke raadslieden in ziekenhuizen en bejaardentehuizen zullen kunnen worden aangesteld, waarbij de financiering ten laste moet komen van deze huizen.

Het verkrijgen van meer subsidie voor onze beroeps-opbouwwerker in Rotterdam maakte enige vorderingen. De dagelijkse praktijk van deze funktionaris toont duidelijk van hoeveel belang dit werk is. Voor de begeleiding van de vrijwillige plaatselijke geestelijke verzorging werd geëxperimenteerd met een andere organisatorische aanpak.

In de gehele sektor van de geestelijke volksgezondheid bestonden een viertal landelijke organisaties. Deze zijn in 1972 gefuseerd tot één Nationaal Centrum, waarbij ook de HSGV zich heeft aangesloten. In dit samenwerkingsverband is voorzien in de vorming van een humanistisch bezinningscentrum. Daardoor komt een nieuwe bestuurlijke begeleiding van het geestelijke verzorgingswerk van het Verbond aan de orde.

Het humanistisch opleidingsinstituut

Het werk van de grote drie-jarige kursus in Utrecht vond goede voortgang. De bewegingen, die het HV en de onderwijswereld beroeren, konden soepel worden opgevangen, waarbij de kursisten een veel aktiever aandeel kregen in de vormgeving van de opleiding. De doelstelling werd verruimd van het in hoofdzaak opleiden voor funkties in het kader van de humanistische beweging tot tevens voor funkties van overeenkomstige aard buiten het Verbond. Het aantal kursisten stijgt, per 1 september 1972 waren er aan 1e, 2e en 3e jaars kursisten in totaal 59 ingeschreven.

De financiering blijft een zorgelijke zaak.

Het steunfonds praktisch humanisme

Het steunfonds zette zijn onmisbare aktiviteiten vanuit Amersfoort krachtig voort en zag kans in 1971 een bedrag van *f* 190.000,— en in 1972 *f* 200.000,— aan de financiering van het Verbondswerk bij te dragen.

Humanistisch perspectief

Tenslotte volgen hierna de door het hoofdbestuur voor een eerste diskussie op het a.s. kongres geformuleerde maatschappelijke doeleinden van het Verbond getiteld „Humanistisch Perspektief":

De levensovertuiging van het humanisme kent als hoogste ideaal de zelfverwerkelijking en zelfontplooiing van de mens in solidariteit met anderen. Daarom staat het Humanistisch Verbond een maatschappelijke ordening voor waarin de sociaal-ekonomische, juridische en kulturele voorwaarden daartoe aanwezig zijn.

Op grond daarvan streeft het Verbond ernaar, indien mogelijk met andere groepen en organisaties, zijn invloed uit te oefenen om de volgende doeleinden te bereiken.

- Fundamentele gelijkwaardigheid van alle mensen op grond daarvan verzet tegen ongelijke behandeling van man en vrouw, arm en rijk, blanke en kleurlinge, hetero en homofiel, godsdienstige en humanist, vreemdeling en Nederlander, opdat optimale en zelfverwerkeling voor individuen en groepen realiteit en basis voor samen leven, wordt.

- Demokratisering van strukturen in de samenleving met dien verstande dat zij die bestuurd worden of onder leiding van anderen werkzaam zijn, inspraak en medebeslissingsrecht krijgen in bestuur en leiding.

- Rechtvaardiger verdeling van maatschappelijke goederen en gelijke kansen op vorming en scholing door vrije toegang te verschaffen tot het verwerven van kennis en vorming zonder indoktrinatie.

- Bevordering van verdraagzaamheid in het verkeer tussen mensen en groepen door versterking van de mentaliteit van openheid en begrip voor elkaars standpunt.

- Het scheppen van een samenleving met overlevingskansen, dat wil zeggen met een zodanige beperking van materiële produktie en konsumptie dat het milieu niet op onduldbare wijze wordt aangetast.

- Zorgvuldige omgang met een eerbied voor de wereld van plant en dier mede opdat het natuurlijk evenwicht niet wordt verstoord.

- Erkenning van de fundamentele betekenis van het recht op vrije meningsuiting en van een geschakeerd geheel van massa-media.

- Streven naar zodanige woon-, leef-, en gezinsstructuren dat optimale ontplooiing van de daarin levende individuen mogelijk wordt.

- Het losmaken van seksualiteit van de voortplanting: beheersing van de bevolkingsgroei als wezenlijke voorwaarde voor menselijke ontplooiing.

- Bevordering van de kunstzin door in opvoeding en onderwijs aan ontplooiing van de artistieke kreativiteit een ruime plaats toe te kennen.

- Bevordering van een ontwikkelingssamenwerking waarbij wordt uitgegaan van de belangen van de overgrote meerderheid van de bevolking in de derde wereld.

- Bevordering van het stellen van nadere grenzen zowel ten aanzien van het gebruik van middelen tot verlenging van leven als ten aanzien van het beëindigen van leven van ernstige lijdenden.

- Herziening van de verouderde wetgeving op het gebied van de seksuele misdragingen, waarbij strafbepalingen worden geschrapt die belemmerend werken voor thans als normaal beschouwd seksueel gedrag.

De bedoeling is dus dat over dit stuk in het Verbond een diskussie gevoerd wordt. De eerste ronde van die diskussie kan op het aanstaande kongres een aanvang nemen. Daarbij gaat het, anders dan bij de beginselverklaring niet om de woordkeus in de formuleringen maar om de doeleinden zelf. Daarbij dient overigens bedacht te worden dat dit perspektief uitgangspunten kiest waarvan de praktische toepassing in rapporten, uitspraken, akties e.d. moet worden geformuleerd en gerealiseerd.

---

slot van blz. 3

ook niet zijn maatschappijkritiek. Wel zal hij zelf stelling nemen waar dat uit zijn werk voortvloeit, maar hij zal beseffen dat er velerlei echt humanistische mens- en maatschappijbeelden en hervormingsmethoden zijn. Het doel van humanistisch denken en doen is verheldering, rijping, zelfstandigheid, solidariteit, verbetering van menselijke- en maatschappelijke verhoudingen. Dat sluit manipulatie voor eigen levensbeschouwelijke- of maatschappelijke doeleinden uit. Het belangrijkste middel voor de humanistische veldwerker is de vorming van zijn eigen ik tot een dienende persoonlijkheid.

Doeltreffende verwerkelijking van dit programma zal moeten beginnen met bewustwording. Maar deze bewustwording kan geen abstrakt gebeuren zijn. Het is een proces tussen levende mensen in voortdurende wisselwerking met het veld. Dat veld bestaat uit naaste medewerkers, vrijwilligers, buitenstaanders, enkelingen en groepen. Er vindt een voortdurende toetsing plaats van behoeften uit het veld en uitgangspunten van het werk. Aldus kan er geleidelijk een hecht verband ontstaan met bredere kringen van de bevolking. Daarbij zullen de mensen ook de invloed van de humanistische visie ondergaan. De stelling dat praktisch humanisme scherp onderscheiden moet worden van werving is niet geheel onjuist, maar gaat in vele gevallen te zeer uit van de gedachte dat de ander onmondig is en dus niet tot zelfstandig beslissen in staat.

Hier wordt veeleer gedacht aan een gezamenlijke bezinning en een gezamenlijke aktiviteit, waarbij humanisten trachten processen op gang te brengen. Daarbij is samenwerking met de mensen van de geestelijke volksgezondheid, het maatschappelijk werk en de samenlevingsopbouw van groot belang. Zij allen werken in hetzelfde veld. Dit alles kan slechts tot stand komen in een langdurig en voortdurend proces. Maar het kan de humanistische beweging dan ook een nieuw elan verlenen en een weg wijzen naar een humanistische inbreng in een snel veranderende samenleving. Misschien klinkt dit alles te ambitieus. Maar alleen ambitieuze programma's kunnen voldoende motiverend werken en zijn de moeite waard om er offers voor te vragen.

J. P. van Praag

EUROPEES NATALISME

De Europese Commissie ziet het terecht als haar taak voorlichting over Europa te geven. Zo is er een dokumentatieblad over „De bevolking van Europa" verschenen met cijfers over alle Europese landen. Nuttig werk.

Maar terwijl aan iedere nuchter denkende wereldburger de angst om het hart slaat bij de gedachte aan de opdringende miljarden (die door hun aantal niet veel anders zullen kunnen doen dan hun eigen leefmilieu en bestaansvoorwaarden vernielen) geeft de Europese dokumentatiedienst een ongelofelijk stukje natalisme weg.

De jaarlijkse Europese bevolkingsgroei van 1950-1960 was 0.95 pct. In het volgend decennium lag dit cijfer bij 1.0 pct. De voorlichtingsdienst praat dan over „dit geringe herstel". In Polen daalde het groeipercentage van 1.9 pct. tot 1.1 pct., wat te danken is aan legalisering van de abortus. De voorlichters vinden ook dat lagere percentage nog „bevredigend". In Bulgarije (met een daling van 0.9 naar 0.8 pct. groei) is de „demografische ineenstorting" gelukkig ook uitgebleven. Oostenrijk waar de groei toenam van 0,2 pct. naar 0,4 pct. heeft „de stagnatie overwonnen".

Het uitdrukken van demografische ontwikkelingen in percentages bevolkingsgroei geeft niet altijd een zuiver beeld. Daarom worden in het bulletin ook de bruto-reproduktiecijfers voor vrouwen uit de periode 1966-1969 opgesomd. We nemen aan dat dit de vervangingscijfers zijn.

Bij een cijfer 1,00 is de bevolking dan op langere termijn konstant. Is het cijfer bijvoorbeeld 1,20 dan treedt op de termijn van één generatie (± 25 jaar) in principe een bevolkingsgroei van 20 pct. op. Tot de toplopers in dit veld behoren Schotland (reproduktiecijfer 1,36), Nederland en Noorwegen (beide 1,32). Deze cijfers „lijken een grote demografische vitaliteit te verzekeren" schrijven de voorlichters alsof het om een herstellende ziekte ging. In Frankrijk waar het getal op 1,26 uitkomt, blijft de „vruchtbaarheid bevredigend".

Er moet natuurlijk ook over „vergrijzing" worden gepraat. De gevolgen daarvan zijn dat „de vooruitgang dreigt te stagneren. Het klimaat wordt weinig geschikt geacht voor een dynamische ekonomische ontwikkeling".

Terwijl die zogenaamde vergrijzing niets anders is dan het eerste teken dat de aantallen jongeren en ouderen beter met elkaar in evenwicht komen.

De voorlichters uit de EG-persdienst zijn ondanks alle berichten en artikelen, die in de pers verschenen zijn, blijkbaar nog geen haar wijzer geworden. Meer en meer is voor hen nog steeds gelijk aan beter en mooier. De Europese bevolking is van 1950-1969 gegroeid van 409 naar 489 miljoen. De Europese wateren en luchten zijn overal bedorven (ook al heeft volgens één mijner ex-kommunistische vrienden een CPN-rapport laatstelijk klaar en helder bewezen, dat kapitalistische rook wèl, maar socialistische rook *niet* stinkt).

De bevolkingsdichtheid is gegroeid van 82 naar 98 inwoners per km². Nog altijd minder dan Drenthe (140 inwoners per km²) al komt die vrijwel geheel in kultuur gebrachte en geïndustrialiseerde provincie binnen onze grenzen blijkbaar goed met het gemiddelde Europa overeen.

Het zou nuttig zijn wanneer één onzer Kamerleden eens een vraagje in het Europese parlement wilde stellen of dit pro-natalistische gedoe (waardoor onze kinderen steeds meer de onleefbaarheid tegemoet gaan) niet zou kunnen worden afgeschaft.

Drs. J. Varkevisser

Recept van de maand

WANDEL !	• goedkoper
FIETS !	• gezonder
TRAM !	• schoner
BUS !	• socialer
TREIN !	• bewuster
	• veiliger
	• interessanter
	• goedkoper
	• gezonder
	• schoner
	• socialer

Milieu-beleid

De aandacht van geïnteresseerden vestigen wij gaarne op het „DOSSIER MILIEU-BELEID", gratis verkrijgbaar bij Voorlichtingsdienst CCG, Alexander Gogelweg 22, Den Haag.

RADIO EN TV

Radio: Nederland I om 9.45 uur

6 mei: Invuloefening in humanisme.
13 mei: Reportage over het Tweejaarlijks kongres van het Verbond.

TV: Nederland I om 22.30 uur.

13 mei: Reportage van het Tweejaarlijkse Kongres van het Verbond.

INGEZONDEN BRIEVEN

De beginselverklaring

Naar aanleiding van de voorgestelde verklaring zou ik gaarne enige opmerkingen maken.

Het humanisme is meer een geestesstroming die een gemeenschappelijk uitgangspunt heeft, dan een levensovertuiging.

Een levensovertuiging die probeert te begrijpen bestaat mijns inziens niet. Een levensovertuiging is mee het resultaat van begrijpen. Dat de mens dat met menselijke vermogens doet is een overbodige konstatering.

Het vermogen tot onderscheidend oordelen heeft het dier ook. Waarschijnlijk is het wezenlijk voor de mens dat hij abstrakt en oorzakelijk oordelen kan.

Voor zijn vermogen tot oordelen is de mens evenmin verantwoordelijk als voor het feit dat hij er is. De mens maakt deel van het leven uit en iets of iemand buiten hem is eerder verantwoordelijk voor zijn eksistentie dan hijzelf.

Het humanisme kan zich onmogelijk in denken en doen verantwoorden. Dat kan een humanist proberen zo nu en dan. Een voortdurende bereidheid heeft natuurlijk geen mens. Het is meer een zin voor een feestredenaar!

De helpende zorg voor de medemens zal ook gegeven moeten worden wanneer deze zich niet kan ontplooien tot een volwaardig bestaan. Ook deze zin kan rustig weggelaten worden omdat 3-2 inkludeert.

Wat betreft beginselverklaring punt 3: Ik meen dat „vrijheid en eerbied voor de menselijke persoonlijkheid ook in een feestrede thuishoren en reeds reëler tot uitdrukking worden gebracht door een streven naar verdraagzaamheid en medemenselijkheid".

Wat betreft „doel: Allen te verenigen" is natuurlijk een onmogelijk doel. Het verbond staat open voor iedereen die zich met het humanistisch beginsel kan verenigen en aktiviteiten wil ontwikkelen om bij te dragen enz. lijkt mij passender.

Om weer te geven wat mijns inziens de bedoeling van de voorgestelde verklaring is zou deze als volgt kunnen luiden:

„*Het humanisme* is een geestesstroming waarvan de aanhangers het beginsel huldigen dat de menselijke kapaciteiten aangewend moeten worden tot het verkrijgen van beter inzicht en tot het komen van steeds weer verantwoord handelen.

De humanist streeft naar inzicht, verdraagzaamheid en medemenselijkheid en voelt zich betrokken bij wel en wee van mens en wereld.

Het Humanistisch Verbond staat open voor iedereen die zich met het humanistisch beginsel kan verenigen."

J. J. van Luin, Heemstede

Humanisme en Quakerisme

Het HUMANISME, zoals dat wordt beleden in het Humanistisch Verbond en het QUAKERISME, zoals het merendeel van de Nederlandse Quakers dat verstaan, zijn naaste buren. Zowel het humanisme als het quakerisme kan men „bewegingen" noemen, tenzij men in de sekte der quakers een kerkgenootschap wil zien. Als wij dat laatste even aannemen en de Nederlandse kerkgenootschappen nagaan van het steilste orthodoxe geloof tot het meest progressieve, dan behoort het quakerisme tot het meest progressieve.

ERASMUS wordt veelal de eerste humanist genoemd, maar wij mogen niet vergeten, dat Erasmus tot aan zijn dood toe aan de Rooms-Katholieke kerk heeft behoord; de aansporing van Luther om zijn leven te wagen door deze kerk openlijk te verloochenen („Je bent toch maar een oud manneke") had geen succes; Erasmus had zijn leven te lief. Maar hij is duidelijk één van de grootste ketters geweest, die het Evangelie als richtsnoer van al zijn daden had genomen. Dit humanisme kan dus moeilijk vergeleken worden met het Nederlandse humanisme van het Humanistisch Verbond, waarvan toch het overgrote deel der leden wel buitenkerkelijk zal zijn. Zij mogen echter wel worden herinnerd aan het feit dat zij, of zij willen of niet, Christenen genoemd kunnen worden. Waarom? Eenvoudig omdat hun morele opvattingen gegrond zijn op de evangelische waarden, waaruit de gehele westerse beschaving heeft geleefd en officieel nog leeft. Niemand van de leden van het HV zal zich heiden „noemen" en tevens de moraal van het evangelie overboord zetten.

De afstand van het Humanisme tot het Christendom is niet groter dan de afstand van het Quakerisme tot de christelijke dogma's. Onder de Nederlandse quakers (in het buitenland is dat dikwijls anders) zal men moeilijk iemand vinden die — als hij over God spreekt — denkt aan een persoon of personele almacht, die zich met zijn kleine direkte levensvragen bemoeit. Het geloof van de quaker is ruim en verbonden aan een universeel gevoelen van leiding; van deze leiding is hij overtuigd, maar hij dicht haar geen bekrompen menselijke eigenschappen toe. Hij voelt echter duidelijk — en kweekt dit gevoelen in de wijdingsbijeenkomst (meeting) — dat de algemene lijn in zijn leven door een macht buiten hem geleid wordt.

Maar hoe is dat bij de humanist? Is hij los van religieuze banden? Veelal meent hij dat, en hij kan dat volhouden zolang het hem redelijk goed gaat, zolang hij zijn problemen zelf aankan. Maar het is mijn vaste overtuiging, dat iedereen, ook de humanist, als hij werkelijk in nood geraakt, gaat beseffen dat hij zich zal moeten vasthouden aan een principe BUITEN zijn eigen persoon om niet verloren te gaan. Niet voor niets heet het „Nood leert bidden"; in de nood zoekt zijn diepste innerlijk naar steun, die hij in eigen gedachten of in zijn omgeving niet vinden kan, want in de uiterste nood is iedereen eenzaam. Deze natuurlijke neiging noem ik zijn religieus gevoel, dat in de nood tot zijn bewustheid komt.

Bij de quaker is dat niet anders; alleen heeft hij dat van tevoren reeds beseft, en leeft hij naar deze toestand toe, hopende dat „God" hem niet verlaten zal. Van dit laatste is hij geenszins overtuigd, omdat hij voortdurend worstelt met zijn twijfels, als hij kijkt naar het tragische gebeuren in de huidige wereld. In het algemeen voelen quakers zich medeverantwoordelijk voor de gang van zaken in deze wereld; vandaar de hulpprogramma's en „quakerteams" die men in vele delen van de wereld aan het werk ziet.

Natuurlijk voelt ook de humanist zich medeverantwoordelijk; hij neemt echter geen leiding „van hogerhand" aan. Dit behoeft hem er niet van te weerhouden met quakers voor eenzelfde goed doel samen te werken.

Want bij Nederlandse quakers zal hij niet gehinderd worden door een hem niet aansprekende liturgie, want die is er niet. Er worden een paar algemene richtlijnen in acht genomen en hun „religieuze" beleven is een strikt persoonlijke zaak. Voor hun meditatie komen zij iedere zondag tezamen en zitten zwijgend (als regel) en belijden daarmee hun verbondenheid. Hun organisatie heet „Religieus Genootschap der Vrienden" en dat willen zij zijn: Vrienden, die samen meer

humanist

Verantwoordelijk voor de inhoud:
Hoofdbestuur H.V.

Eindredakteur:
Direkteur H.V.

Lay-out:
Lumax Utrecht

Druk:
Lumax Utrecht

Redaktie-adres:
Humanistisch Verbond
Oudegracht 152
Utrecht
Tel.: 030-318145

bereiken kunnen dan alleen. HOE zij geloven willen is ieders persoonlijke zaak. En wat dat zwijgen betreft: als één der vrienden zich geïnspireerd voelt om iets te zeggen — niet altijd op religieus gebied, maar wel onder gevoelde leiding — dan staat hij of zij op en spreekt. Dat gebeurt tamelijk frequent, hoewel ieder quaker u kan vertellen, dat de beste, meest gespannen, meest „geleide" meetings de zwijgende bijeenkomsten zijn geweest.

Als humanisten en quakers eens samen deden? Zij zouden zonder enig bezwaar de meeste bijeenkomsten kunnen kombineren. Het behoeft de quakers — en de vermoedelijk vele humanisten die de waarde daarvan zouden leren kennen — niet te beletten hun „stille meetings" te houden, alleen misschien op een andere tijd dan nu, wat bijzaak is.

De overweging, dat humanisten christenen zijn en quakers humanisten en dat zij in alle opzichten naaste buren zijn, bracht mij tot bovenstaande gedachten. Laten humanisten en quakers dit voorstel in hun midden bespreken; wie weet hoeveel goeds daaruit geboren kan worden.

Gerard Janssen Perio, Den Haag

Het probleem van de gastarbeider

In een naschrift bij mijn eerste artikel over de Club van Rome heeft de redaktie mij op de vingers getikt. Zij is het niet eens met mijn opmerking over „ongeremde invoer van gastarbeiders". Blijkbaar is er een misverstand.

Ik wil niet de deur sluiten voor arbeidskrachten van buiten. Mijn bezwaar gaat alleen tegen het wilde gedoe van industrieën, die dikwijls met behulp van koppelbazen arbeiders werven, voor een deel zelfs buiten alle wettelijke regels om. Gevolg: moeilijkheden met huisvesting, spanningen in woonwijken, enz. De overheid moet dan maar zien, hoe daarvoor een oplossing te vinden.

Bij wat gebeurd is, heeft men zich uiteraard neer te leggen, pogende er het beste van te maken. Voor de toekomst zou ik echter aan een nieuwe industrie, die alleen met een flink aantal gastarbeiders kan draaien, de voorwaarde willen opleggen, dat zij voor een behoorlijke opvang en met name voor een behoorlijke huisvesting heeft te zorgen. Is zij niet bereid of in staat de daarmede gemoeide kosten te dragen, dan rijst de vraag, of het niet beter is deze industrie in een ontwikkelingsland te vestigen. Ik ben het eens met president Heinemann van West-Duitsland, dat dit ook voor de betrokken arbeiders en hun gezinnen verre de voorkeur kan verdienen. Ik meen mij te herinneren, dat ook prof. Tinbergen al eens een pleidooi in die zin heeft geleverd.

J. in 't Veld

Humanistisch Instituut voor ontwikkelingssamenwerking

Met ingang van 1 mei 1973 is benoemd tot direkteur: drs. B. Waisfisz.

De nieuwe direkteur is onder meer werkzaam geweest als ekspert voor het Internationaal Arbeidsbureau op het gebied van de koöperatieve samenwerking in Turkije.

Oud-direkteur R. Sorgedrager is tot lid van het bestuur benoemd.

Er is dringend geld nodig

Vele leden betaalden onmiddellijk na ontvangst van de akseptgirokaart hun

CONTRIBUTIE.

Mocht u het vergeten hebben, BETAAL dan NU.

Adressen hulpverlening

Instanties buiten het HV vragen nogal eens, waar men ons bereiken kan voor mensen in moeilijkheden. Maar ook bij leden van het Verbond is dit niet altijd voldoende bekend. Daarom laten we hier een „centraal" lijstje volgen.

Centraal Bureau: Voor alle landelijke en plaatselijke adressen: Oude Gracht 152 Utrecht (030) 31 81 45 (alleen op kantooruren).

Centraal *geestelijk raadsman:* Bereikbaar op CB (zie boven) 9-12 uur v.m.

In 't bijzonder voor adressen van plaatselijke vrijwilligers in geestelijke verzorging, kontaktbezoek, kommunikatiegroepen.

Organisatie-sekretaris: Voor informatie over plaatselijke afdelingen, bijeenkomsten, gespreksgroepen. J. de Leede, Speenkruidstr. 71 Soest (02155) 1 28 43.

Plaatselijke adressen: In vele plaatsen zie het telefoonboek. Helpt dit niet — dan kan het Centr. Bureau u nader inlichten. Voor hulpverlening of andere aktiviteiten zie ook resp. de centraal geestelijk raadsman en de organisatie-sekretaris.

Rotterdam en omstreken: Centraal adres en regionaal geestelijk raadsman: Provenierssingel 48, (010) 28 86 54.

Inrichtingen van *Justitie.* Bureau hoofdraadsman: Paulus Buyslaan 23, Amersfoort, (03490) 1 32 82.

Advies voor *Dienstweigeraars:* Idem. Bureau hoofdraadsman *Strijdkrachten:* Hoofdstraat 84 Driebergen, (03438) 24 71.

WERF EEN LID!

Het blijft nog steeds dringend nodig

Hoevele taken kunnen wij
voor onze medemensen
nog vervullen
als buitenkerkelijken
door U tot de overtuiging
worden gebracht
dat het

Humanistisch Verbond

húnorganisatie is.

Belangstellenden verstrekken wij gaarne alle gewenste inlichtingen
(Postbus 114 Utrecht)